

2bcm
Alliantie

Groen Doeners

Groen Doeners in de spotlight voor
een groener Nederland.

Oktober 2021

Groen Doeners

Voorwoord

Groen gas produceren betekent je nek uit te steken, voor jezelf en voor de samenleving.

Het produceren van gas is iets waar de aarde zelf miljoenen jaren over heeft gedaan. Nu proberen wij dit met kort-cyclische biograndstoffen tienvoudig op te schalen van 200 miljoen kubieke meter in 2020 naar 2 miljard kubieke meter (2 bcm) in 2030. Dit vereist kennis, innovatie, samenwerking en volharding. Hierbij hoort 'leading by example'. Het boekje dat voor u ligt laat inspirerende verhalen zien over wat er nodig is om tot een succes te komen.

Groen gas is geen business van de 'quick wins', maar een business gedreven door een langetermijnvisie op een gebalanceerde energietransitie. Om met behoud van onze omgeving onszelf duurzaam van energie te kunnen voorzien, zijn naast energiebesparing en duurzame elektriciteit, ook duurzame gassen nodig. Duurzame gassen verhogen de flexibiliteit van ons energiesysteem door betere opslagmogelijkheden, maken het mogelijk om hoge temperaturen te genereren voor industriële processen, dienen als grondstof voor productieprocessen, en zijn inzetbaar als brandstof voor de mobiliteit of voor een deel van de gebouwde omgeving die moeilijk te elektrificeren is.

Wij hopen dat deze inspiratiebundel een duwtje in de rug kan vormen voor Groen Doeners die bereid zijn om een ketensamenwerking aan te gaan en ervoor te zorgen dat er meer groen gas zal worden geproduceerd.

Veel leesplezier,

De 2bcm Alliantie

In de 2bcm Alliantie werken partijen sectoroverschrijdend samen met als doel om de ambities van de Routekaart Groen Gas mede vorm te geven. Je kunt ons vinden op www.2bcmalliantie.nl

Inhoud

---

01 Groen Doeners in de spotlight 10

01	Seine Roelofs - Agro Energie Hardenberg / Biogas Plus	12
02	Niels Peters - SFP Group	14
03	Lody Botzen - Renoble	16
04	Gerard Essing - SCW systems	18
05	Floris Geeris - Bio Energy Netherlands	20
06	Pieter de Kroon & Janny Janssen - Wijnjewoude Energie Neutraal	22
07	Leila Mulder - Rolande	24
08	Ids Schaap - Agradu	26
09	Auke Bergsma - Omrin	28
10	Coen Oosterveld & Ester Boekholt - Pekela Duurzaam	30

---

02 Kansen & Uitdagingen 32

Projectoverzicht

- Bio-energie-installatie
- 01 Biogas installaties behandeld in deze inspiratiebundel

Bron: Groen Gas Nederland

Overzicht techniek en capaciteit

- 01 **Agro Energy**
Technologie: Bouwen van circa 5 Biogas installaties per jaar
Capaciteit: Van 100 m3 biogas per uur tot meer dan 5.000 m3 biogas per uur
- 02 **SFP Group**
Techniek: Vergisting
Capaciteit: 20 miljoen m3 groen gas
- 03 **Renoble**
Technologie: Bio vergisting
Productiecapaciteit: Ongepubliceerd
- 04 **SCW systems**
Technologie: Super Kritische Water Vergassing
Capaciteit: 60 MW
- 05 **Bio Energy**
Techniek: Vergassing
Productiecapaciteit: 88 miljoen m3 groen gas
- 06 **WEN**
Techniek: Monomestvergisting
Capaciteit: 1 miljoen m3 groen gas
- 07 **Rolande**
Techniek: Bio gas opwaarderen tot Bio-LNG
Productiecapaciteit: Een netwerk van 19 tankstations in Nederland, België en Duitsland
- 08 **Agradu**
Technologie: Vergisting
Productiecapaciteit: 20 miljoen m3 groen gas
- 09 **Omrin**
Techniek: Vergisting
Productiecapaciteit: In 2020 9.840.047 m3 groen gas
- 10 **Pekela**
Technologie: Vergisting
Productiecapaciteit: 800.000 m3 groen gas

01
Groen Doeners
in de spotlight

Seine Roelofs

Oud-directeur, Biogas Plus / Agro Energie Hardenberg

Mijn passie komt van mijn boerenafkomst.

Biogas Plus realiseert biogasproductie-installaties, biogasopwerkingsinstallaties ten behoeve van de levering van groen gas op het aardgasnet, drooginstallaties e.d. in Nederland en in het buitenland. Een van hun zelf ontworpen biogasinstallaties staat in Hardenberg. In die installatie worden mest en organische restproducten van de industrie door vergisting omgezet in biogas. De installatie begon met de productie van ca. 500 m3 biogas per uur en is gegroeid naar ca. 2500 m3 biogas per uur. •

No cure, no pay!

Mijn passie komt van mijn boerenafkomst. Vanuit die afkomst ben ik een opleiding biochemie, geochemie en landbouwchemie gaan doen. Ik was geïnteresseerd in biochemische processen die in de grond plaatsvinden en alles wat daarmee te maken heeft. Eerst heb ik twintig jaar in het onderzoek en schoon maken van verontreinigde grond gezeten. Toen dat minder werd had ik al veel gelezen en gezien over vergisters in Duitsland, en wilde dat in Nederland gaan doen.

De eerste installaties in Nederland werden gebouwd door Duitse firma's. Zij gaven na de bouw wat korte instructies en gingen er weer vandoor. Er was geen follow-up of begeleiding, waardoor meerdere installaties niet lekker liepen. Toen ben ik me ermee gaan bemoeien. Mijn belofte was: "no-cure no pay, ik zorg voor twee maanden begeleiding en hij draait op volle toeren". En dat werkte. Zo zijn we gestart in de business. Ik ben trots dat we Biogas Plus met twee man zijn begonnen, en in tien jaar tijd gegroeid zijn naar 35 medewerkers en inmiddels medeleidend in Nederland zijn. Daarnaast ben ik trots dat ik een grote installatie neer heb kunnen zetten in Hardenberg die zorgvuldig is opgebouwd en behoort tot een van de prachtige installaties in Nederland.

De vergunning als keerpunt

Ik krijg de meeste energie van mijn werkzaamheden voor Biogas Plus, met name uit het overleggen met boeren en de acquisitie en projectontwikkeling. Om een project binnen te halen en een installatie neer te zetten is één ding, maar nog belangrijker is dat je weet: de boeren zijn er goed mee bediend.

De mooiste momenten voor ons project in Hardenberg waren de momenten dat we de vergunning en de SDE-beschikkingen kregen. De uitbreiding naar een 200.000 ton vergunning was daarnaast een keerpunt, en we kijken uit naar het moment dat we de verwaarding van de dunne fractie digestaat helemaal onder de knie gaan krijgen. Mijn toekomstdroom voor over enkele jaren is dat we vloeibaar biogas en vloeibaar CO2 maken, en dat het opwaarderingsproces van dunne fractie digestaat loopt als een trein en dat dit wereldwijd kan worden toegepast.

Belangrijkste lessen

De kracht van ons project in Hardenberg is dat we eerst klein zijn gaan bouwen. We zorgden dat we de geur vanaf de start onder controle hadden, en als iemand toch last had van de geur, losten we dat meteen op. Nadat we dat hadden aangetoond, hebben we een vergunning aangevraagd voor 200.000 ton, waar niemand bezwaar tegen heeft gemaakt omdat we in de voorgaande jaren nooit voor overlast hebben gezorgd.

Advies van een doener

Zorg eerst dat je een uitgebreide vergunning hebt, en begin met de bouw van een installatie die je kunt overzien. Start een project waarvan je weet dat het een goede business case is, die je aankan en dat je geluids- en geuroverlast ten allen tijde voorkomt. Ga niet als een dolle zonder nadenken alles neerzetten dat vergund is, dan heb je kans dat je bijvoorbeeld vastloopt op onvoldoende input of problemen met de output. Zorg daarnaast dat je een goede adviseur hebt, zeker als je nieuw bent in de business. Er zijn zoveel dingen waar je lek op kunt gaan, dus je hebt een goede adviseur nodig.

Ook bij bestaande installaties ga ik graag even koffie drinken. Dan vraag ik "Hoe gaat het? Hoe is het met input? Moet er nog uitgebreid worden?" Dan kan ik ze ook vaak helpen. Die gesprekken met boeren aan de keukentafel doe ik graag.

Niels Peters

Mede-oprichter, Sustainable Fuel Plant (SFP Group)

Ik ben er weliswaar bij toeval ingerold, maar mijn hart ligt in deze sector.

SFP Group ontwikkelt op diverse locaties plants voor de productie van duurzame brandstof. Hiervoor is alle kennis, van initiële planning tot uiteindelijke exploitatie, aanwezig binnen de eigen organisatie. Met hun installaties willen ze laten zien dat biogas een goede toevoeging is in de energietransitie. •

Een mooi concept

Ik ben vijftien jaar geleden begonnen met werken bij een energieleverancier die al veel deed met duurzame energie en decentrale productie. Hierin zaten ook klanten van biogasinstallaties en op deze manier ben ik in aanraking gekomen met biogas. Hoe ze omgingen met reststromen raakte me op een positieve manier. Ik vond het concept heel mooi, en ben me vervolgens steeds meer gaan richten op en verdiepen in de sector.

Na mijn tijd bij de energieleverancier ben ik in 2012 bij een drijf gaan werken met een biogasinstallatie, en daar heb ik uiteindelijk ruim 9 jaar gewerkt. In maart 2020 ben ik voor mezelf begonnen en heb ik samen met Erik Brouwer de SFP Group opgericht. We hebben o.a. Aben Green Energy in Westdorpe overgekocht, een installatie die ik zelf mede gerealiseerd heb, en daarnaast liggen er plannen om twee bio-LNG installaties te bouwen in Harlingen en Delfzijl. Verder ben ik ook actief als bestuurslid voor de Bio Branche Organisatie (BBO) en op Europees niveau voor de European Biogas Association (EBA).

Biogas is onmisbaar

Ik ben er weliswaar bij toeval ingerold, maar mijn hart ligt echt in deze sector. Ik geloof er ook heilig in dat biogasinstallaties een onmisbare rol spelen in de circulaire economie. Het past heel goed in een circulaire economie, in de cascadering komt biogas als laatste bij het verwerken van reststromen. Hoe dan ook, reststromen zullen altijd blijven bestaan. Deze reststromen moeten op een goede, verantwoorde manier verwerkt worden.

Als er geen biogasinstallaties zijn, wat gaan we dan doen met al die stromen? Starten? Verder zie ik door mijn rol bij de EBA ook op Europees niveau hoe de markt zich ontwikkelt. Deze ervaringen probeer ik mee te nemen voor onze sector, want die wil ik graag vooruit helpen.

Belangrijkste lessen

Het is vooral onwetendheid. Het is jammer dat biomassa een negatieve lading heeft gekregen. In het verleden zijn er wel enkele negatieve gebeurtenissen geweest, echter de sector heeft de laatste jaren een goede groei doorgemaakt en is zichzelf steeds meer aan het professionaliseren. Daarnaast is een installatie geen biologisch proces dat vanzelf werkt, je bent er 24/7 mee bezig. In deze sector heb je niets aan een 9-5-mentaliteit. Als je er niet voldoende tijd voor hebt, werkt het niet. Dat zie je bij de bedrijven die succesvol zijn, dat zijn de bedrijven die er fulltime mee bezig zijn.

Advies van een doener

Zorg ervoor dat je de sector kent en weet waar je mee bezig bent. Daarnaast wordt de locatie onderschat, een geschikte locatie is enorm belangrijk. Als je een locatie met geschiedenis hebt, moet je er niet aan beginnen. Dat ga je nooit meer winnen. Ook moet je een project op de juiste manier framen: neem mensen mee in het proces. Laat ze het letterlijk zien door iedereen die je nodig hebt uit te nodigen bij de installatie. Vanachter een bureau kan je het niet leren. Je moet ook de wijde wereld in. Ik vond het altijd heel interessant om een bedrijf te bezoeken en te zien hoe andere mensen werken. Je kan alleen leren over een sector door bij anderen te gaan kijken en van anderen te leren. Wij gingen ieder jaar naar een land om ons heen om installaties te bezoeken. Zo hebben we Zweden, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Engeland en België bezocht.

Ik geloof heilig in deze sector, dat geeft mij de drive om door te gaan.

Lody Botzen

Director & Co-founder, Renoble Bio & Solar BV

Je moet in dit vak nooit opgeven, maar altijd doorgaan.

Renoble Bio benoemt, initieert en ontwikkelt bio-energieprojecten, voornamelijk in Nederland, Duitsland, Frankrijk en Spanje. •

Een zeilboot

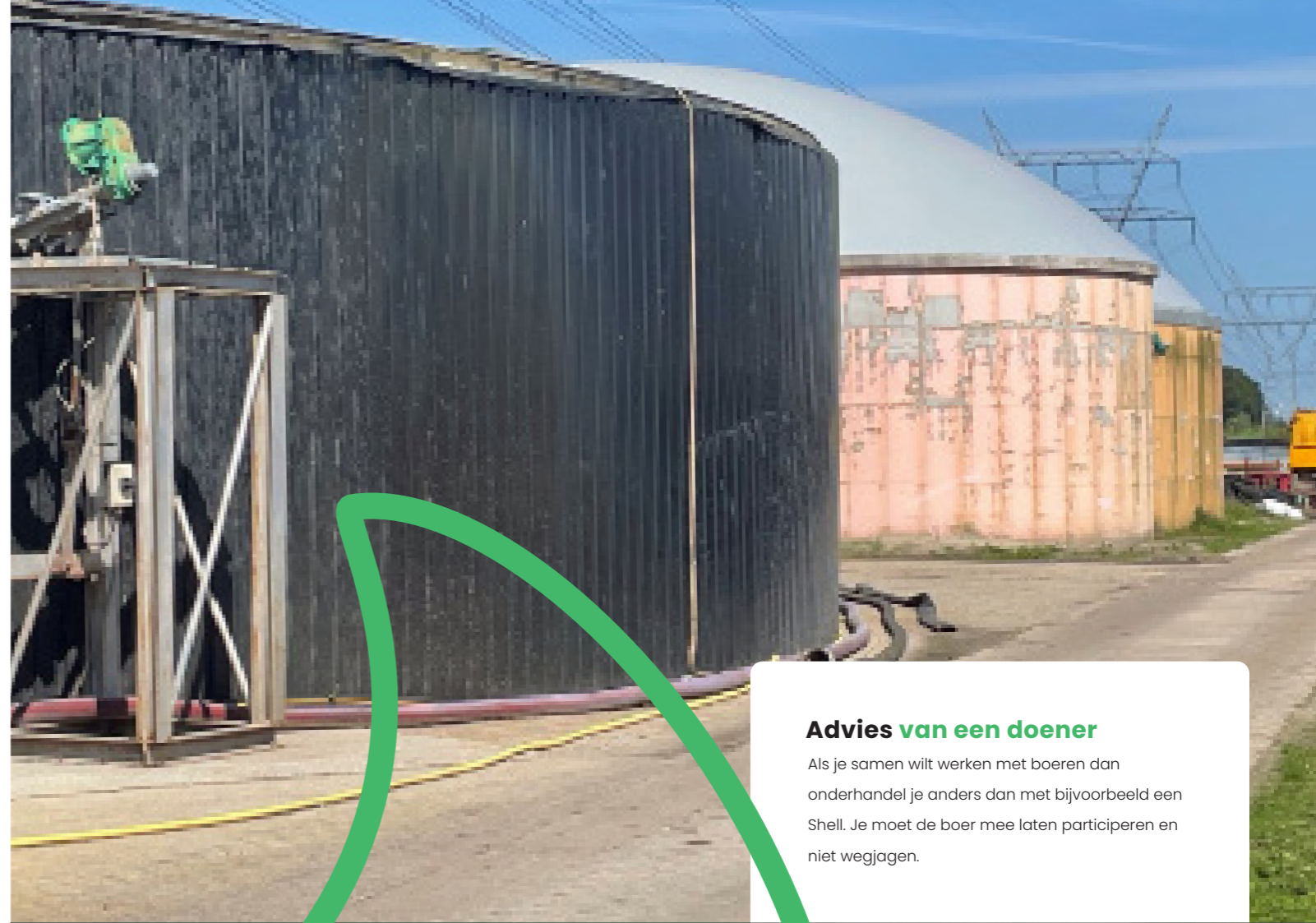
Ik ben al ruim twintig jaar actief in de energiemarkt en ben gestart bij Vattenfall. Bij Vattenfall zat ik in de directie, maar uiteindelijk heb ik de keuze gemaakt om een eigen onderneming te starten. Van een mammoettanker ben ik in een zeilbootje gestapt. Ik ben projectontwikkelaar in bio-energie, zonne-energie en windenergie geworden. Op het moment sturen we vanuit ons bedrijf meer dan twaalf projecten aan in meerdere landen. De vergistings-, vergassings- en biomassaprojecten die ik heb ontwikkeld zijn een wisselend succes geworden. Praat niet alleen over succes maar ook over mislukkingen, daar leer je veel meer van.

Never a dull moment

In mijn periode bij Vattenfall kwam ik erachter dat ik meer een ondernemer ben dan een bestuurder. Uiteindelijk ben ik verder gegaan als projectontwikkelaar. Geleidelijk is dat 'zeilbootje' steeds groter geworden. We werken het liefst samen met grote investeerders die we introduceren op deze markt vanuit het buitenland. Projecten ontwikkelen vind ik het allerleukste om te doen door de diversiteit aan activiteiten. There is never a dull moment. Het begint veelal met grondposities verwerven en dan het project uitbouwen tot en met realisatie. Je moet je aan kunnen passen, partijen aan elkaar verbinden en kunnen improviseren.

Belangrijkste lessen

Je moet in dit vak nooit opgeven, maar altijd doorgaan. Als ergens een deur dichtgaat dan gaat er een raam open. Je moet om kunnen gaan met verandering. Het loopt altijd anders dan je verwacht en het duurt ook altijd langer. Heb uithoudingsvermogen en geduld; quick wins bestaan niet in deze sector. Daarnaast moet je bij een project partijen zoeken die verstand van zaken hebben en meebouwen. Zorg er bijvoorbeeld voor dat je één hoofdaannemer hebt die zorgt voor de garanties met onderaannemers.

Advies van een doener

Als je samen wilt werken met boeren dan onderhandel je anders dan met bijvoorbeeld een Shell. Je moet de boer mee laten participeren en niet weggagen.

Je moet geduld hebben, en dat moet met grote letters in het boek komen te staan.

Gerard Essing

Directeur, SCW Systems

Om mensen enthousiast te maken heb je niet één persoon, maar een team nodig.

SCW Systems is een jong dynamisch bedrijf dat bestaat uit een mix van ervaren ondernemers en jonge wetenschappers. SCW is in Alkmaar gestart met de bouw van 's werelds eerste industriële superkritische watervergasser. •

SCW visionair

Ik heb een vreemde afwijking: ik vind het lezen van wetenschappelijke artikelen leuk. Zo ben ik tien jaar geleden superkritisch water tegengekomen. Ik zag daar direct kansen voor een land dat gespecialiseerd is in watertechnologie. Op dat moment waren een aantal Nederlandse startups bezig op dit gebied. Een van die startups claimde technologie te hebben die al snel geïmplementeerd kon worden, en met hun systemen wilde ik aan de gang.

Zo zijn we een paar maanden bezig geweest, maar toen zeiden ze dat ze het niet waar konden maken. Dat was het moment waarop ik dacht "dan doe ik het zelf maar". We hebben een team bestaande uit diverse disciplines gevormd, hebben eigen ideeën gehad voor het oplossen van de grootste problemen die in de wetenschappelijke artikelen naar voren kwamen en proberen verder zoveel mogelijk bestaande technieken en systemen te integreren om de risico's zo klein mogelijk en het ontwikkelpad zo kort mogelijk te houden.

Investeer in ontwikkeling

Mijn passie komt vooral uit het feit dat ik denk dat oplossingen maakbaar zijn en dat ik het leuk vind om aan nieuwe dingen en innovaties te werken. In deze energietransitie hebben we innovaties nodig, anders gaan we de klimaatdoelstellingen nooit halen. We moeten nieuwe technologie ontwikkelen om de productie van groen gas te vergroten en daar ligt echt mijn passie. Onze ambitie over tien jaar gaat ver buiten Nederland. Wat betreft feedstock hebben we rioolslib en afvalplastic hoog staan. Als die omgezet kunnen worden in groene moleculen en de huidige schadelijke

effecten weggenomen kunnen worden, heeft dat heel veel impact. Wij doen dit niet om winst te maximaliseren: we hebben zelfs vastgelegd dat we eventuele winsten niet uitkeren, we gaan alles herinvesteren in ontwikkeling. Op ons wensenlijstje voor de komende tien jaar staat dat we op de drie vervuilendste locaties op aarde een fabriek neerzetten om de afvalbergen daar op te gaan opruimen, juist ook omdat wij dat vanuit onze welvaart kunnen doen.

Belangrijkste lessen

Om mensen enthousiast te maken heb je niet één persoon, maar een team nodig. Enthousiasme, optimisme en doorzetten zit in onze bedrijfscultuur. Al is het complex, we proberen het zo pragmatisch mogelijk te maken, om mensen mee te kunnen nemen. Je moet het iedereen weten uit te leggen, niet in technische termen, maar wat er gebeurt en wat het effect is. 'Keep it simple' en maak het tastbaar, dan wordt het makkelijk om te omarmen. Je maakt mensen ook enthousiast door je enorm in te zetten, en dat ook uit te stralen. Dat moeten we niet zelf zeggen, maar dat moet blijken uit alles wat we doen.

Tot slot vinden we openheid cruciaal, ons verhaal moet te begrijpen en geloofwaardig zijn. Als je het gaat doen om rijk te worden moet je je afvragen of je motivatie op de goede plek zit om de mogelijk lange reis van innovatie, weerstand en technologie ontwikkeling vol te kunnen houden. Is je horizon kort dan ga je mogelijk verkeerde beslissingen nemen om echt impact op grote schaal te kunnen hebben. We omarmen zelf ook liever partijen met een langetermijnvisie. Als de korte termijn belangrijk wordt ga je inleveren op de lange termijn.

Advies van een doener

Nieuwe technologie ontwikkelen is leuk, dit is echt super vet. Het vergt wel heel veel. We worden wat ouder en de gezondheid is niet altijd zo goed als het zijn moet. Dan vragen ze thuis soms: moet je dat nou wel zo doen? Dan is het antwoord: Je wordt er wel moe van, maar je krijgt er vooral ook heel veel energie van. Het is ontzettend leuk om te mogen werken aan iets innovatiefs met een grote groep enthousiaste, gemotiveerde mensen waarbij je echt iets kan bijdragen. Houd vol, houd hoop!

Ik zie SCW als een soort familie. Dat je met een klein groepje mensen mag dromen van het oplossen van grote problemen en dat dan gewoon gaat doen. Je hoeft geen enorm budget of specifieke vooropleiding te hebben. Als je iets heel graag wil, gaat het lukken. Dat is machtig, dat is prachtig!

Floris Geeris

Project Developer, Bio Energy Netherlands

Ik krijg de meeste energie van leuke relaties en koppelingen maken.

Bio Energy Netherlands is een commerciële demoplant in Amsterdam met vergassings-technologie. Niet-recyclebaar hout wordt gebruikt als feedstock.

Ontstaan Bio Energy Netherlands

Het begon met twee Nederlandse investeerders, Raoul Witteveen en Robert-Jan van Ogtrop die goede zaken gedaan hadden, midden in hun carrière zaten en zich aan het bezinnen waren op wat ze wilden doen met de tweede helft van hun carrière. Ze wilden heel hard aan de bak om de wereld te helpen en hun steentje bij te dragen en zo zijn ze zich gaan focussen op biomassavergassing. Eerst deden ze een paar projecten in het buitenland, voordat besloten werd een project op te zetten in Nederland. Zo is Bio Energy Netherlands ontstaan.

Duurzaamheid als drijfveer

Ik heb een achtergrond in projectontwikkeling in vastgoed, maar dat vond ik niet duurzaam genoeg. Op datzelfde moment heb ik lezingen en documentaires over duurzaamheid gezien, en dacht "duurzaamheid heeft de toekomst". Toen heb ik eerst een project ontwikkeld om van niet-recyclebaar plastic naar diesel te gaan. Vanuit die kennis van projectontwikkeling ben ik voor Bio Energy een project gaan ontwikkelen. Die angstbeelden van de opwarming van de aarde en wat we met de wereld doen motiveren me om door te gaan als het even tegenzit. Ik maak me erg veel zorgen om toekomstige generaties en wil mijn steentje daaraan bijdragen.

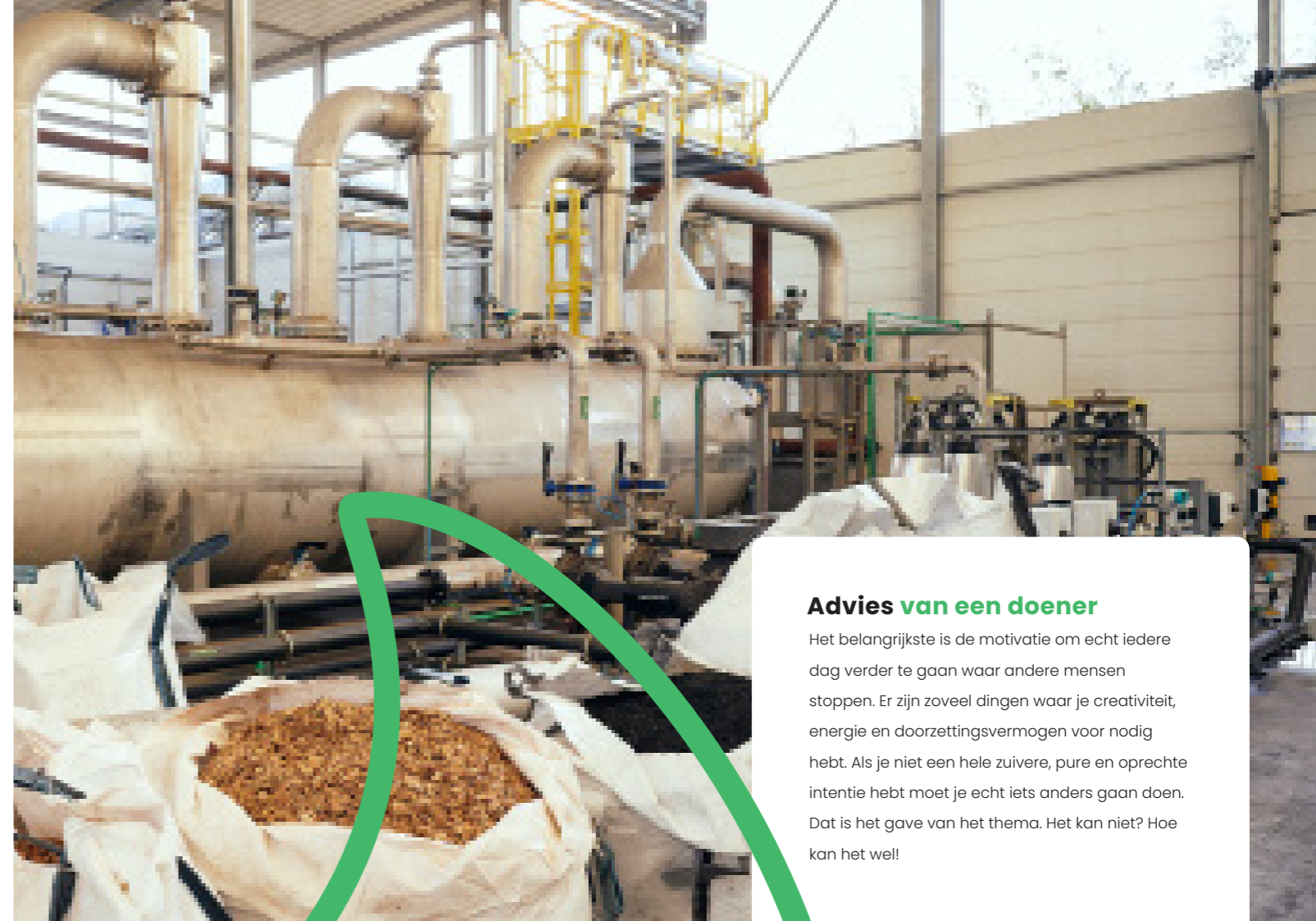
Ik krijg de meeste energie van leuke relaties en koppelingen maken. Dat je de juiste partijen bij elkaar kan zetten om er toch een businesscase van te maken. Dat komt ook terug in de 2bcm Alliantie: in de alliantie zitten alle partijen om een project te maken. Alle partijen hebben ook de benodigde ambities en motivatie om het te doen. Dat vind ik waanzinnig leuk en inspirerend.

Mijn toekomstdroom voor Bio Energy is dat we een grote basisleverancier zijn van groen gas in Nederland en mogelijk daarbuiten. En dat we niet alleen bezig zijn met groen gas, maar met groene moleculen in het algemeen. Daarnaast is mijn droom dat we de houtafvalstroom optimaal benutten en zo breed mogelijk inzetten op grote schaal.

Belangrijkste lessen

Een belangrijk moment voor ons project was de stevige start: commitment van investeerders. SDE en vergunning waren daarnaast belangrijke punten. Dat zijn onderdelen waar je zelf minder grip op hebt, waardoor het echt momenten waren waarop je dacht "yes, niet alleen wij geloven erin, maar het wordt ook gesupport door de omgevingsdienst en overheid".

We zijn nu bezig met een tweede project in Delfzijl. Wat we daar anders hebben gedaan, is helemaal aan de voorkant meer tijd in vergunning en SDE stoppen. Dat kon ook omdat we zelf veel beter wisten waar we stonden.

Advies van een doener

Het belangrijkste is de motivatie om echt iedere dag verder te gaan waar andere mensen stoppen. Er zijn zoveel dingen waar je creativiteit, energie en doorzettingsvermogen voor nodig hebt. Als je niet een hele zuivere, pure en oprechte intentie hebt moet je echt iets anders gaan doen. Dat is het gawe van het thema. Het kan niet? Hoe kan het wel!

We hebben de eerste paal goed gevierd, daarna zijn we gewoon weer heel hard aan het werk gegaan. Het project is nooit af en we hebben nog een lange weg te gaan.

Pieter de Kroon & Janny Janssen

Voorzitter & Mede-oprichter, Coöperatie Wijnjewoude Energie Neutraal

Het plan om als dorp aardgasvrij te worden is gedurfd.

Wijnjewoude Energie Neutraal (WEN) is een coöperatie met het doel om als dorp volledig aardgasvrij te worden in 2025. Een van hun projecten is het produceren van een miljoen m3 groen gas door monovergisting van koeienmest van veehouders uit de buurt. •

Bedrijfsmodel

De kern van het bedrijfsmodel Wijnjewoude voor groengas productie bestaat uit 5 punten.

1. Alle mest van de ongeveer 25 deelnemende rundveebedrijven met ongeveer 2600 melkkoeien wordt coöperatief en circulair vergist op een centrale locatie in de buurt.
2. De mest wordt door de coöperatie opgehaald en na vergisting gaat het digestaat terug naar de rundveebedrijven voor de bemesting van het grasland zodat een sluitende kringloop ontstaat.
3. Op dezelfde locatie wordt het biogas opgewerkt tot groen gas dat wordt ingevoerd in het plaatselijke aardgasnet en als groengas beschikbaar komt voor de lokale bevolking.
4. De kosten van het transport van de mest en het digestaat en de exploitatie van de vergister en de groengas opwerker komen voor rekening van de coöperatie.
5. De deelnemende boeren ontvangen een vergoeding voor de kosten die zij moeten maken voor het leveren van zo vers mogelijke mest en voor de gescheiden opslag van het digestaat.

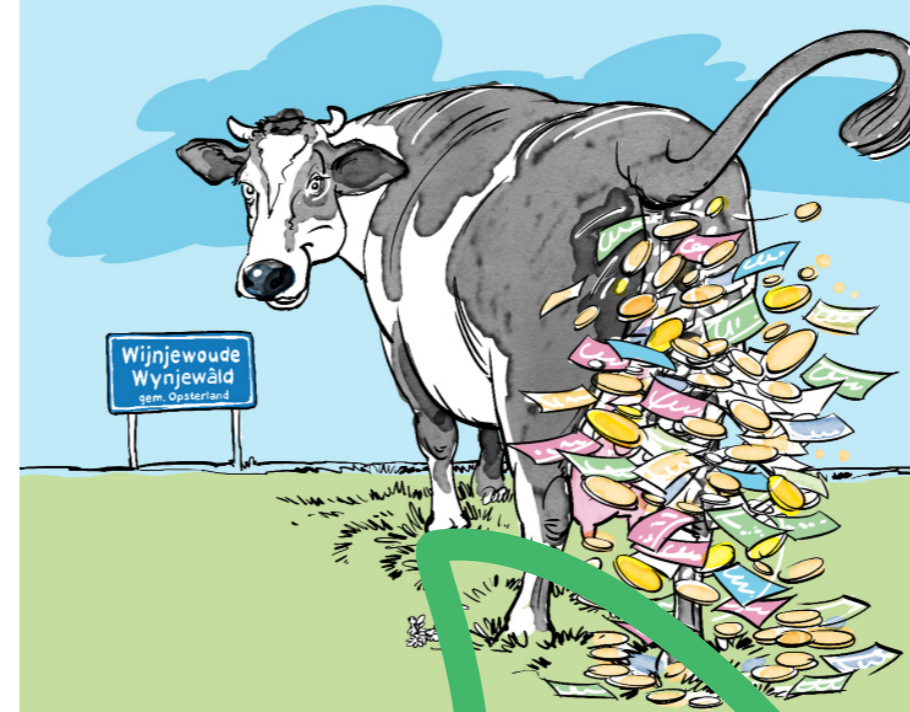
Baanbrekend initiatief

Het plan om als dorp aardgasvrij te worden is gedurfd, omdat binnen de huidige regelgeving maar 9 procent van de rundveemest in Nederland in aanmerking komt voor groen gas. Groen gas is pas rendabel bij meer dan 250 koeien en die bedrijven zijn er maar heel weinig in Nederland en helemaal niet in Wijnjewoude.

Met het nieuwe bedrijfsmodel van Wijnjewoude kan alle rundveemest in Nederland worden gebruikt voor de groen gasproductie. Dat is baanbrekend.

Doelstelling groen gas

Het nieuwe bedrijfsmodel is erg belangrijk voor de groen gas productie in Nederland, omdat het ook elders toepasbaar is en kan worden uitgerold over heel Nederland. Bij de huidige omvang van de veestapel heeft rundveemest een potentie van 750 miljoen m3 groengas. Dat is 37 procent van de Nederlandse doelstelling van 2 miljard m3 groen gas. Zelfs als de veestapel in de toekomst fors gaat krimpen kan groen gas uit rundveemest zeker nog 20 tot 30 procent van de noodzakelijke 2 miljard m3 groen gas leveren. Model Wijnjewoude zou bij uitrol over Friesland ruim 65% van alle Friese huishoudens van groen gas kunnen voorzien.

Advies van doeners

1. Reken niet op applaus, maar wapen je tegen weerstand, want medestanders hoor je weinig; tegenstanders des te meer.
2. Ga op zoek naar ambtenaren die niet doorverwijzen maar durven te beslissen. Neem een grote zoeklamp mee, want ze zijn schaars.
3. Vraag aan politici met mooie vergezichten om namen van ambtenaren die de opdracht hebben om die mooie vergezichten waar te maken.
4. Als je ruzie maakt met ambtenaren ben je verloren.
5. Adopteer 2 lijfspreuken:
  - Bij moedeloosheid: De gestage waterdruppel holt de sterkste steen;
  - Bij tegenslag: Moedig voorwaarts

Het kan, als je het samen doet.

Leila Mulder

Marketing Director, Rolande

**Ons
ideaalbeeld
is een
emissieloze
transport-
sector.**

Rolande gelooft in het terugdringen van het fossiele tijdperk. LNG is de opstap naar bio-LNG. Wij helpen organisaties bij het maken van de stap naar fossielvrij wegtransport en dragen zo samen ons steentje bij aan een schonere wereld voor morgen. •

Uitstootloze transportsector

Wij waren er vroeg bij: in 2009 opende Rolande het eerste LNG tankstation in Nederland. Tien jaar later brachten we als eerste Bio-LNG uit Zweden naar Nederland. Ons ideaalbeeld is een emissieloze transportsector. Met bio-LNG kunnen we daar een grote stap in zetten. We hebben op dit moment moment 19 stations in Nederland, België en Duitsland. Het komende jaar willen we ons netwerk verdubbelen. LNG is naast een schoner ook een rendabel alternatief voor diesel. Met een bestaande LNG truck kan probleemloos overgestapt worden op (een blend met) Bio-LNG. Bij Rolande verkopen we dan ook eigenlijk geen brandstof, maar CO2-reductie.

Groei en focus

Rolande is na de oprichting in 2005, in 2009 overgenomen door Fred Schouten van IVECO Schouten (IVECO is een Italiaanse producent van vrachtauto's en autobussen). Toen Rolande ging groeien en meer focus nodig had is Jolon van der Schuit aangehaakt om Rolande als CEO verder te brengen. Toen Rolande ging groeien en meer focus nodig had is Jolon van der Schuit aangehaakt om Rolande als CEO verder te brengen. Samen met het hele team heeft hij de passie om Rolande heel succesvol te maken en de transportsector blijvend te veranderen. Dat is de drive van de organisatie. Met een dedicated team bouwen we de organisatie verder uit.

Belangrijkste lessen

Het geloof dat transport groener kan en moet zijn is wat Rolande drijft. Toen de eerste LNG trucks op de markt kwamen zeiden veel chauffeurs "gas is om te koken, niet om op te rijden". Sinds dat moment is er veel veranderd: de trucks zijn even goed en rijden even ver als dieseltrucks, waardoor de perceptie in de markt is veranderd. Truckmerken (naast IVECO ook Scania en Volvo LNG trucks) hebben de afgelopen jaren met succes hard gewerkt om hun LNG-trucks te verbeteren. om hun LNG-auto's te verbeteren. Wij hebben de drive om het voor elkaar te krijgen. De ambitie om transport te vergroenen is diepgeworteld in onze organisatie.

Advies van een doener

LNG/bio-LNG is geen doel op zich, het is een middel om het doel te bereiken. We geloven dat er meerdere initiatieven zijn om de ambitie in te vullen, en dat die naast elkaar kunnen bestaan. Niet elektrisch óf waterstof of (Bio-)LNG, maar allemaal. Elektrisch is bijvoorbeeld op dit moment heel geschikt voor last mile distributie, maar elektrisch naar Spanje rijden gaat nog niet lukken. Het kan en moet allemaal naast elkaar als je transport in de breedte wil verduurzamen.

Je voelt binnen de hele organisatie dat we de drive hebben om de transportsector te verduurzamen.

Ids Schaap

Eigenaar, Agradu

Door de juiste mensen met kennis bij elkaar te brengen krijg je een goed team.

Agradu is een jong en ambitieus bedrijf dat met de productie van biogas een duurzaam alternatief biedt voor aardgas uit fossiele bronnen. Voortgekomen uit de agrarische sector zijn we gegroeid van de exploitatie van één enkele biogasinstallatie op een boerenbedrijf naar het beheer en mede-eigenaarschap van vijf installaties.

Van goed naar altijd beter

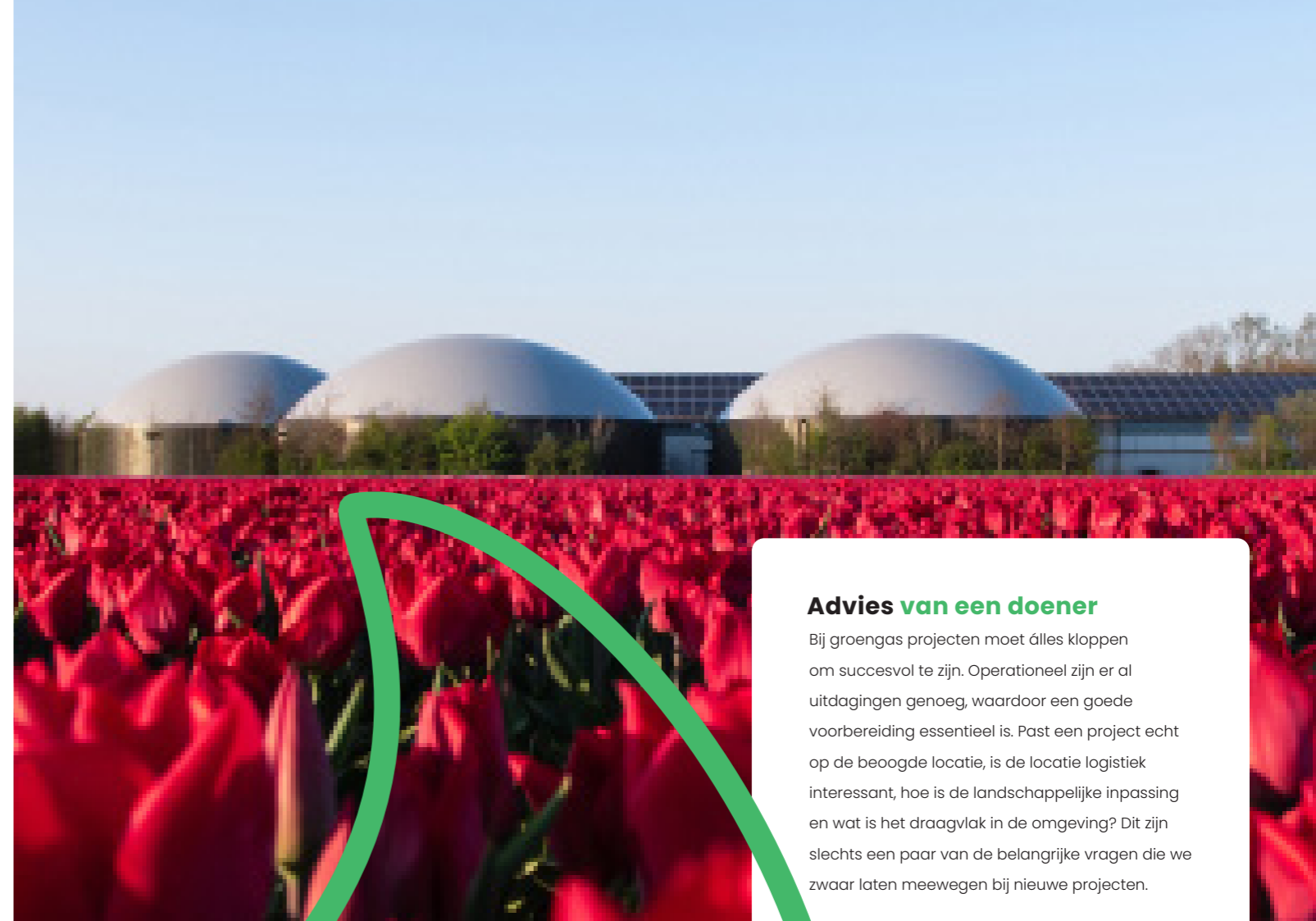
Ik heb Agradu opgericht. Vanuit de veehouderij heb ik met mijn vader een biovergister neergezet rond 2008. Ik zag als jonge ondernemer dat het efficiënter en beter kon. Ik heb me de materie eigen gemaakt in een tijd waarin de kennis opeens heel ander niveau was dan nu, er waren geen klankborden om je erin te kunnen verdiepen. In 2012 waren we de eerste agrarische biogasinstallatie die omschakelde naar groengas. Vanaf 2017 ben ik zelfstandig doorgeshaan en heb ik Agradu opgericht. Daarna zijn ook de biogasinstallaties op andere locaties opgericht en overgenomen. Geur en geluid waren daarbij belangrijk omdat de eerste vergisters voor veel overlast zorgden en een slechte indruk achterlieten bij de omgeving. We hebben ons als doel gesteld: het kan altijd beter. Dit is vanuit Tirns ontstaan en loopt als een rode draad door onze projecten. We gebruiken uitsluitend producten die ongeschikt zijn voor menselijke of dierlijke consumptie en we zijn volledig ISCC gecertificeerd.

Pionieren

Ik krijg energie van het produceren van zo veel mogelijk groene energie op een maatschappelijk verantwoorde manier. Om toch mensen te overtuigen dat het verwerken van afval of reststromen leidt tot een product waar je wat aan hebt. Een aantal jaar geleden zijn we van WKK's naar groen gas gegaan. Twee jaar terug hebben we een kleine oude locatie omgebouwd en daar voeden we nu in op het 40-bar netwerk van de gasunie. Verder draait na een lange aanloopperiode vrijwel onze volledige productie zonder exploitatiesubsidies. Er is geen boekje over hoe je de omslag moet maken. Dat is de uitdaging en daarvoor zijn we pioniers. Tijdens de wedstrijd loop je tegen dingen aan die je moet oplossen. Dan is het fantastisch als je aan het einde van de rit die oplossing zelf weet te vinden met behulp van collega's en deskundigen. Dat de productie dan ook boven verwachting is, geeft een goed gevoel.

Belangrijkste lessen

We vliegen projecten op een pragmatische manier aan. Door schade en schande weten we wat wel en niet werkt. Door de juiste mensen met kennis bij elkaar te brengen krijg je een goed team. Je hebt een team nodig en goede samenwerkingen met andere marktpartijen, je kunt het niet alleen doen.

Advies van een doener

Bij groengas projecten moet alles kloppen om succesvol te zijn. Operationeel zijn er al uitdagingen genoeg, waardoor een goede voorbereiding essentieel is. Past een project echt op de beoogde locatie, is de locatie logistiek interessant, hoe is de landschappelijke inpassing en wat is het draagvlak in de omgeving? Dit zijn slechts een paar van de belangrijke vragen die we zwaar laten meewegen bij nieuwe projecten.

Dat is ondernemen: het is nooit klaar en het kan altijd beter en efficiënter.

Aucke Bergsma

Manager Innovatie, Omrin Afvalinzamelings- en verwerkingsbedrijf

Wij kijken niet alleen naar onze eigen business, maar inspireren graag mensen en ondernemers om bij te dragen aan een duurzame en schone wereld.

Omrin (Fries voor kringloop) is de meest circulaire verwerker van huishoudelijk afval, op basis van een geïntegreerd ketenmodel en innovatieve verwerkingsinstallaties. Wij hanteren een unieke filosofie: 'bronscheiden waar het moet, nascheiden waar het kan'. Wij zijn ook uitgeroepen tot duurzaamste bedrijf van Nederland. Aucke: "Zolang ik al bij Omrin werk, houd ik mij bezig om van afval duurzame energie te maken. Omrin wil ook echt aanjager zijn als het gaat om circulaire economie en die ambitie past mij perfect."

Koudwatervrees en trots

Voordat we groen gas produceerden gebruikten we de installatie voor stroom (warmtekrachtkoppeling). In 2016 zijn we overgegaan om groen gas te gaan produceren. In het begin was er een beetje koudwatervrees, omdat deze activiteiten niet geheel in onze core-business lagen. Toch hadden we de juiste kennis in huis om het project te ontwikkelen, de business case op te stellen, subsidie aan te vragen etc. Hoe trots kunnen we dan zijn dat wij circa 14 miljoen m³ groen gas produceren. Inmiddels rijden verreweg de meeste inzamelvoertuigen van Omrin op groen gas.

Educatie op school en in buurthuis

We kijken niet alleen naar onze eigen business, maar werken ook aan maatschappelijk impact. Bijvoorbeeld door mensen en ondernemers te inspireren om bij te dragen aan een duurzame en schone wereld. Daarom nemen wij deel in allerlei communities. Wij organiseren bijvoorbeeld educatietrajecten met educatie op scholen, wijkverenigingen en buurthuizen waardoor mensen afval beter gaan scheiden. Bij deze communities draait het om maatschappelijke meerwaarde.

Belangrijkste lessen

Terugkijken is altijd makkelijk. Als we kijken naar de laatste 10 jaar hebben we mooie stappen gemaakt. Als je het hele verhaal beschouwt van rijden op gas van afval dan hebben we met veel partijen samengewerkt. Er zijn veranderingen in wet- en regelgeving geweest wat impact heeft gehad op onze processen, maar ook de technologie in de voertuigen moest ontwikkeld worden.

Draagvlak is ook een essentieel element bij het ontwikkelen van groen gasprojecten. Hierin zul je omwonenden, gemeenten, milieuorganisaties etc. goed mee moeten nemen in je plannen. Ons voordeel is dat wij in 2002 al de afvalverwerkingsinstallatie hadden gebouwd. Hierdoor waren de locatie en de feedstock om groen gas te produceren al beschikbaar. Een andere uitdaging was de capaciteit van de netbeheerder. We waren enigszins voorloper wat betreft het produceren van afval naar gas. Een mooie oplossing is uiteindelijk dat een aantal grote melkfabrieken grote vraag hadden naar gas. Door middel van netkoppelingen was het capaciteitsissue voor de netbeheerder opgelost.

Nieuwste innovatie

Een nieuwe aanwinst voor Omrin is de Danotrommel. Dit is een afvalverwerkingsinstallatie van 4 meter in diameter en 32 meter lang. Door deze langzaam rond te draaien, wordt het afval in de trommel selectief verkleind. Vooral organisch materiaal – waaronder luiers – wordt na behandeling in de trommel verder fijngemaakt, afgezeefd om er uiteindelijk 6 miljoen m³ biogas van te maken. Dit is een vrij uniek concept en wordt mede daarom ook gesubsidieerd door Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Vooral de winning van pulp van wegwerpluiers is een unieke verbetering. Dus hoe voller de luier, hoe meer groen gas er geproduceerd kan worden!

Advies van een doener

Als we het puur hebben over afvalverwerkingsbedrijven is afval verwerken naar duurzame energie een onbekende tak van sport. Toch wil ik deze partijen mee nemen om hier juist de energie in te steken. Kijk om je heen wat voor technieken er zijn in de markt en welke je voor je afvalverwerking kunt gebruiken. Uiteindelijk zal er een goede business case moeten komen, maar dat is een mooie uitdaging. Je ziet ook dat het steeds meer van onze sector wordt verlangd om afval maximaal te benutten voor duurzame energie, maar ook onze CO₂-uitstoot te reduceren. Voor groen gas is de beschikbaarheid van feedstock vaak een issue. Afval/huishoudelijk restafval is feedstock die nog grotendeels onbenut wordt.

Het is onze droom om de kringloop te sluiten. Wij werken daarom aan een circulaire economie. Ook voor de generatie na ons.

Coen Oosterveld & Ester Boekholt

Lid van Coöperatie Pekela Duurzaam en initiatiefnemer voor het project 'Pekela geeft gas!' & Ester Boekholt; bewoonster van de proeftuin en lid van de werkgroep.

Gas besparen is een belangrijke maatschappelijke opdracht.

Pekela Duurzaam is een coöperatie met als hoofdactiviteit het energieneutraal maken van de gemeente en het stimuleren van duurzaam gedrag door middel van projecten. Een van die projecten, 'Pekela Geeft Gas!', heeft als doel 600 woningen aardgasvrij te maken door het toepassen van de zogeheten 'Quick-fit methode'. Door de Stichting Samen Energie Neutraal. Met een hybride warmtepomp, zonnepanelen en kierdichting in bestaande woningen zorgen voor 50% gasbesparing en daarna 50% groen gas produceren uit eigen rioolslib. Centraal staan daarbij; geen verhoging van de woonlasten, zodat alle bewoners de kans krijgen mee te doen.

Energieneutraal in 2030

De Coöperatie Pekela Duurzaam ontstond vanuit de ambitie van de gemeente om richting 2030 energieneutraal te worden. Daar was nog geen invulling aan gegeven en dus wilden wij daar, als coöperatie, samen met bewoners aan bijdragen. Als eerste is toen het dorps huis energieneutraal gemaakt, als voorbeeld dat het kan. En toen vervolgens de proeftuinen voorbijkwamen hebben we in samenwerking met Stichting Energie Neutraal een aanvraag ingediend bij het rijk. Zo kwamen we tot het project 'Pekela Geeft Gas!', waarin we onze doelstellingen niet met biogas of windenergie, maar met groen gas willen realiseren.

Samenwerken en Gewoon beginnen

We hebben een werkgroep opgetuigd en in samenwerking met de gemeente een projectleider aangesteld. We proberen zoveel mogelijk in contact te komen met bewoners uit de proeftuin en het investeren in een hybride warmtepomp te stimuleren. Gas besparen is namelijk een kwestie van beginnen! De eerste deelnemers aan dit project zijn enthousiaste ambassadeurs, waarmee we als werkgroep kunnen klankborden. En hoewel het echt een meerjarenproject is neemt het aantal deelnemers intussen gestaag toe.

Gas besparen is een belangrijke maatschappelijke opdracht en wij onderzoeken in samenwerking met verschillende partijen of en hoe onze ideeën voor een aardgasvrije wijk kunnen zorgen. We prijzen daarom het initiatief van de 2bcm Alliantie, want samenwerking is voor deze enorme opgave van essentieel belang. En als straks blijkt dat wij daar met onze inzet in Pekela ook maar een klein steentje aan hebben kunnen bijdragen, dan zijn we niet alleen ontzettend trots maar kunnen we daadwerkelijk een betere wereld doorgeven aan onze kinderen.

Belangrijkste lessen

We hebben veel geleerd tijdens het opzetten van ons project en delen graag een aantal lessen. Om de slagvaardigheid en organisatiegraad van bewoners te vergroten zouden we voor een toekomstig project een juridische entiteit oprichten (bijvoorbeeld een stichting). Daarnaast zouden we wettelijke zaken en een aanmeldingsprocedure vooraf goed uitwerken en een tijdpad maken, alvorens bewoners te informeren over de plannen. Hierdoor kan voorkomen worden dat bewoners, die interesse tonen, lang moeten wachten op nieuwe informatie en daardoor mogelijk vroegtijdig weer afhaken. Verder is het cruciaal om vooraf duidelijke afspraken te maken met leveranciers en andere ketenpartners. En tot slot: houd moed en geduld, want dit soort grote veranderingen hebben tijd nodig!

Advies van doeners

Zorg voor een breed netwerk en goede overlegstructuren tussen verschillende partijen. Een sluitende businesscase voor een compleet nieuw productieproces is ongelooflijk ingewikkeld en dus zou een samenwerking met verschillende producenten de kansen kunnen vergroten. Vertrouwen is hierbij essentieel en ook al spelen er natuurlijk enorme belangen, als het gaat om plannen voor een betere toekomst, betaalbare oplossingen voor een nieuwe generatie en het duurzamer koesteren van onze planeet, dan moeten we ieder initiatief een eerlijke kans geven!

Pekela geeft gas, want verschil maken is een kwestie van beginnen!

02

Kansen & Uitdagingen

Kansen & Uitdagingen

Je moet geduld hebben en dat moet met grote letters in het boek komen te staan.

Uit de interviews komt naar voren dat de groengassector geen sector is van quick wins. De Nederlandse markt is weerbarstig en wordt er dankzij de felle biomassadiscussies niet toegankelijker op. Tegelijkertijd blijkt uit de interviews dat ondernemers en coöperaties ontzettend enthousiast zijn over de sector, juist omdat het niet eenvoudig is. Om een succesvol groengasproject op poten te zetten, is vakmanschap nodig. Je hebt kennis nodig van o.a. techniek, feedstock, biologie en afval- en meststoffenwetgeving. Om het overzichtelijk te houden, hebben wij een lijst van kansen en uitdagingen samengesteld die een realistisch inkijkje biedt in wat er nodig is om met succes een groengasinstallatie te bouwen in Nederland.

Business case

Kans. Ga op zoek naar schaalgrootte. Op dit moment wordt er met name groen gas geproduceerd door kleinschalige installaties. Dit zijn de pioniers van het groene gas. In sommige gevallen is kleinschalige productie ook de meest voor de hand liggende weg. Dit is afhankelijk van de gebruikte feedstock. Om het doel van 2 bcm in 2030 te halen, zullen echter ook grotere installaties met een schaalbaar businessmodel nodig zijn. De verwachting is dat dit soort projecten een eenvoudigere business case hebben dan projecten op kleine schaal. Zo is het voor een (internationale) investeerder aantrekkelijker om te investeren in een schaalbare techniek dan in een kleine installatie die geen groeipotentieel heeft. Kleine installaties zullen echter een rol blijven spelen in de markt. We hebben iedereen nodig om de benodigde exponentiële groei te realiseren voor 2030.

Kans. Kijk niet alleen naar de kansen van projecten in een agrarische omgeving, maar ook naar de mogelijkheid om je project op een industrieel terrein te realiseren. De totaalkosten van een dergelijk project zijn vaak hoger, maar in brede zin zijn er minder risico's aan verbonden. Zo is er vaak minder weerstand in de omgeving en is er (mede daardoor) minder vertraging te verwachten in het vergunningenproces.

Kans. Zit je niet in de buurt van een netwerk maar wil je wel de overstap maken van stroom (WKK) naar gas? Onderzoek dan de mogelijkheden van bio-LNG. Daarbij is er minder afhankelijkheid van het net.

Kans. Maak van je digestaat zo veel mogelijk een waardevol product, zodat je extra inkomstenstromen genereert. Vergassing of vergisting is altijd een duurdere oplossing dan fossiel. Dit wordt nu deels opgelost met subsidies, maar blijf altijd zoeken naar aanvullende meerwaarde creaties om de business case te verbeteren. Denk bijvoorbeeld aan mogelijkheden voor je digestaat, stoom en biogas.

Kans. Laat proven technology over aan de markt. Een deel van je project is innovatief, maar veel processtappen gebruiken reeds bestaande technologie. Maak dat onderscheid en betrek partijen die deze technologie leveren. Op deze manier kom je sneller verder met je project.

Uitdaging. De beschikbaarheid van grondstoffen is een grote uitdaging. De grondstofprijzen zijn gestegen en de beschikbaarheid is beperkter geworden doordat andere landen als Denemarken en Duitsland als gevolg van regelgeving hogere prijzen kunnen bieden. Waardevolle en langetermijn feedstockleveranciers zijn daarom buitengewoon belangrijk voor een stabiele business case.

Stakeholder management

Kans. Bied inzicht in je langetermijnvisie. Voor stakeholders is het niet alleen van belang om te weten welk project je realiseert, maar ook waarom. Wat motiveert je? Aan welke doelen draag je bij? Schrijf dit op in een visie of verhaallijn en draag die duidelijk uit.

Kans. Betrek omwonenden op tijd bij het project en wees eerlijk in je communicatie. Inspraak is essentieel voor een goede band met de omgeving, maar wees ook duidelijk over welke onderdelen van het project vaststaan en dus niet “onderhandelbaar” zijn.

Kans. Zorg ervoor dat lokale overheden die betrokken zijn bij het project in de meewerkstand staan, zeker als zij ook het bevoegd gezag zijn voor de vergunningsaanvraag. Dit helpt om het vergunningenproces te versnellen en kan de communicatie naar de brede omgeving toe vereenvoudigen. Hoewel ook omwonenden vroegtijdig in het project moeten worden meegenomen, is het verstandig om bestuurders als eerste te informeren zodat zij niet verrast worden.

Kans. Maak je project zichtbaar. Zorg ervoor dat je locatie te bezoeken is voor alle stakeholders die dat willen. Ook kan het helpen om eerst een voorbeeldproject te realiseren (indien mogelijk). Dit is met name belangrijk wanneer het gaat om woningen die overstappen op groen gas. Door te laten zien dat je idee realiseerbaar is, creëer je vertrouwen in de omgeving.

Kans. Creëer win-winsituaties door samen te werken met lokale partijen en aan te sluiten bij bestaande initiatieven. Denk bijvoorbeeld aan het inhuren van lokale aannemers en het gebruikmaken van lokale (informatie)platforms.

Kans. Verenig je als sector en ga het debat aan met alle stakeholders over de meerwaarde van groen gas voor Nederland. Groen gas kan ruimte creëren voor meer groene elektriciteit middels de flexibiliteit van gas en het biedt hoge temperatuur oplossingen daar waar elektriciteit minder efficiënt is.

Uitdaging. Wees eerlijk naar jezelf over je eigen bedrijfsvoering. Geloofwaardigheid is essentieel: als je de belofte van “schoon en veilig” als bedrijf elders niet waarmaakt (ook al zijn er legitieme redenen waarom dit zo is), dan zal de omgeving je bij een nieuw groen project ook niet vertrouwen en zich verzetten tegen de komst van de installatie.

Uitdaging. Onderhandelingen met de agrarische sector duren vaak meerdere jaren. Houd er rekening mee dat een onderhandeling met een individuele boer anders verloopt dan met een industrieel bedrijf. Participatie is essentieel om de samenwerking te laten slagen.

Uitdaging. De verwachtingen in de sector zijn soms te hoog. Communiceer eerlijk naar boeren toe over het managen van een vergistingsinstallatie. Een installatie van 40 kuub bedienen is niet haalbaar als je er niet al te veel werk van wilt hebben. Als het niet lukt om de installatie goed te managen, dan moet deze worden teruggegeven aan de bank.

Project organisatie

Kans. Zorg voor een goede planning. Dit is de grootste open deur en daarmee wellicht ook het belangrijkste punt op de lijst. Veel projecten zien achteraf pas in hoe ze efficiënter hadden kunnen plannen. Maak daarom een backcasting studie die redeneert vanuit het resultaat en redeneer terug in de tijd welke stappen je wanneer moet zetten om je doel te bereiken. Besteed daarbij speciale aandacht aan techniek, subsidies en vergunningen.

Uitdaging. Zorg voor een perfect sluitende boekhouding ten aanzien van je feedstock, je mestboekhouding en alle andere vereisten.

Uitdaging. Een informatieachterstand en vooroordelen bij het bevoegd gezag en lokale bestuurslagen kunnen zorgen voor vertraging in het vergunningentraject, zeker wanneer onduidelijk is wie de verantwoordelijkheid draagt voor het project. Houd er in je planning rekening mee dat het vergunningentraject uitloopt.

Uitdaging. Ga bij het aanvragen van subsidies van tevoren na hoe de subsidie bij toekenning besteed wordt en wie dit coördineert, zeker wanneer je met meerdere partijen samenwerkt in een project en/of betrokken partijen geen ervaring hebben met subsidies. Dit zorgt ervoor dat je op het moment van ontvangst niet voor verrassingen komt te staan.

Uitdaging. Ga tijdige na of je externe kennis moet inhuren en waar je die vandaan kan halen. Installaties op industriële schaal hebben de benodigde expertise vaak in huis, maar eigenaren van kleinschalige installaties moeten vaak (een deel van) het projectmanagement inkopen. Daarnaast kunnen brancheverenigingen ondersteuning bieden.

Uitdaging. Zorg voor heldere en transparante afspraken met alle betrokkenen. Het kan bijvoorbeeld ingewikkeld zijn om een project op te splitsen tussen verschillende bouwpartijen. Dit vergroot de kans dat afspraken niet nagekomen worden en dat daarmee de planning van het project in gevaar komt.

Uitdaging. Stikstof is een groot issue voor het realiseren van projecten en de afstemming tussen de sector en milieuorganisaties over dit onderwerp loopt nog niet goed.

Uitdaging. Veel installaties draaien nu nog op de SDE-subsidie, maar dit is op termijn onhoudbaar. De markt voor hernieuwbare brandstofeenheden (HBE's) kan daarbij helpen, maar de systemen van de RVO zijn nog niet allemaal klaar voor een switch tussen SDE en HBE's, zeker niet wanneer er gedurende de looptijd van de SDE-subsidie afwisselend wordt geleverd aan de SDE- en HBE-markt. De praktijk loopt hierin voor op de regelgeving.

Neem voor vragen over Groen Doeners
of de 2bcm Alliantie contact op met:
Info@2bcmalliantie.nl

Of ga naar: **www.2bcmalliantie.nl**

2bcm
Alliantie